

maradt és közvetetten hozzájuthatott nyugati termékekhez és találmányokhoz is.¹⁰

Az Amerikai Egyesült Államok

A tizenhárom észak-amerikai angol gyarmat nyolc éven át tartó háborút követően nyerte el a függetlenségét Nagy-Britanniától, melyet az 1783. szeptember 3-án aláírt párizsi béke garantált.¹¹

Az eredeti tizenhárom gyarmaton túli területszerzést megakadályozó 1763-as angol királyi proklamáció a függetlenség elérésével hatályát veszítette, így megkezdődhetett a nyugatra eső területek betelepítése. A terjeszkedést segítették az Európában dúló napóleoni háborúk. 1803-ban a francia kormány eladta az USA-nak Louisiana territóriumot. Hasonlóan pozitív következménnyel jártak a Spanyolország ellen kirobbanó latin-amerikai függetlenségi háborúk, amelyek következtében a meggyengülő spanyol kormány az Adams–Onís-szerződés keretében 1819-ben átadta Floridát.¹²

A régi gyarmatosító hatalmak általában nem tudták fenntartani a befolyásukat az amerikai kontinensen. A kanadai területeiket megtartó britek számára pedig világossá vált, hogy az Egyesült Államok stabil hatalomként jó kereskedelmi partnerré válhat. Ezért támogatták a megerősödésüket. Az érdekezésséget erősítette, hogy az Egyesült Államok Európában a már kialakult erőegyensúly megőrzésére irányuló brit lépéseket támogatta.¹³

Az Egyesült Államok a világ többi hatalmához hasonlóan élénken érdeklődött a Távol-Kelet iránt. Ahhoz, hogy hatékony távolsági kereskedelem alakulhasson ki, fontos volt a Csendes-óceán partján elhelyezkedő kikötők megszerzése. Ennek gátja volt a Kaliforniát uráló Mexikó és az Oregonra az amerikaiakkal együtt igényt formáló Nagy-Britannia.¹⁴

A britekkel megegyezés született a kérdéstről 1846-ban James K. Polk elnöksége (1845–1849) alatt. Az egyezményben a 49. szélességi fok mentén húzták meg az új határt az óceánig, ezzel amerikai kézbe kerültek a Puget Sound mentén található kikötőhelyek.¹⁵ A délnyugati partok meg-szerzésére jó lehetőséget szolgáltatott a Texas miatt kirobbanó amerikai–mexikói háború. Az eredetileg mexikói Texasba egyre több amerikai bevándorló telepedett le, majd a terület 1821-ben függetlenedett Mexikótól. Amikor azonban 1845-ben az Egyesült Államokhoz csatlakozott, a mexikói kormány a fegyveres beavatkozás mellett döntött. Az így kirobbanó háborúban az Egyesült Államok fölényes győzelmet aratott, 1848-ban Texason kívül Új-Mexikót és Kaliforniát is megszerezték. Ezzel szabad utat nyitottak a Távol-Keletre.¹⁶

Mivel a Távol-Kelet fő politikai és gazdasági hatalma Kína volt, ezért felé irányult a fő

¹⁰ Az ibériai hittérítők tevékenységével foglalkozik Túróczi Tamás (ford. és szerk.): *Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához. Documenta Historica* 90. JATEPress, Szeged, 2012. A sógunátus rendeletei (*hourei* 法令) közül a Nyugattól való elzárkózással kapcsolatosak a tengeri korlátozások és a *Buke Shohatto* 武家諸法度 gyűjteményben fellelhetők. Az utóbbiról lásd Yoshirou Hiramatsu: Tokugawa Law. In: *Law in Japan*, Issue 14. University of Tokyo Press, Tokyo, 1981. A nyugati történetírásban általános „zárkózott Japán” képpel szemben Ronald P. Toby könyvében találhatunk leírást Japán és Kelet-Ázsia folyamatos kapcsolatáról: Ronald P. Toby: *State and Diplomacy in Early Modern Japan*. Stanford University Press, Stanford 1991.

¹¹ Charles Sellers – Henry May – Neil R. McMillen: *Az Egyesült Államok története*. Maecenas, Bp., 1996. 71. A szerződés szövegét lásd: Kökény Andrea (ford. és szerk.): *Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szeptember 3.)*. *Documenta Historica* 12. JATE Történész Diákkör, Szeged, 1993.

¹² Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Eötvös József, Bp., 2000. 40–44.

¹³ Uo. 55.

¹⁴ Uo. 61.

¹⁵ Uo. 54.

¹⁶ Sellers – May – McMillen 160.; A békeszerződés szövege: Kökény Andrea (ford. és szerk.): *Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848)*. *Documenta Historica* 52. JATEPress, Szeged, 2001.

amerikai figyelem. Már 1784-ben megtörtént az első kapcsolatfelvétel Kantonban. Mivel a kínai kormány nem engedett a külföldi befolyásnak, ezért Ázsiában elsőként 1833-ban Sziámmal kötött szerződést az Egyesült Államok. Az első ópiumháború (1839–1842) azonban változást hozott a kínai–amerikai kapcsolatokban. A brit kereskedelmi fölénytől tartó Egyesült Államok az angolokhoz hasonlóan engedményekre kényszerítette Kínát. Az 1844-ben Wàngxiában aláírt szerződés garantálta az Egyesült Államok számára a kereskedelmi kiváltságokat, konzuli állomáshelyek létesítésének jogát, a területen kivüliség jogát és az importvámokba való *beleszólás* jogát.¹⁷

A kínai kereskedelem magával hozta a távolság problémáját. Mivel az amerikai partoktól nagyon messze feküdt Kína, ezért felmerült a közbeeső biztonságos kikötőkre irányuló igény. Ugyanakkor a nagy hagyománnyal rendelkező és jelentőssé váló bálnavadászat is fokozatosan a Csendes-óceán északi vizeire koncentráldott, érintve a Japán és Kína körüli tengereket. Ez a két tényező halaszthatatlanná tette a japán kikötők megnyitását. A *Times of London* című folyóirat 1852-ben 121 olyan bálnavadász hajóról adott hírt, amely a fő kikötőnek használt Hawaiion ragadt, mivel japán kikötőkben nem tudták megjavíttatni a hajóik sérüléseit.¹⁸

Az „új vállalkozásokat kereső amerikaiak”¹⁹ hamarosan utat találtak azokhoz a politikai szószólókhoz, akik felkarolták a Japánba indítandó expedíció ötletét. Ilyen volt Aaron Haight Palmer, az *American and Foreign Agency of New York* igazgatója, aki Japán katonai gyengeségére hivatkozva idejét látta egy hajóhad elindításának. Hasonlóképpen hajók kiküldését szorgalmazta a haditengerészet részéről Matthew Calbraith Perry is.²⁰

Matthew Calbraith Perry

Matthew Calbraith Perry 1794. április 10-én született Christopher Raymund Perry és Sarah Wallace gyermekeként a Rhode Island-i Newportban. Édesapja a haditengerészetnél szolgált, mind a négy fiútestvére haditengerészeti tiszt volt, míg három lánytestvéréből kettő haditengerészeti tisztnek lett a felesége.²¹

Matthew C. Perry 1809-ben kezdte meg a bátyja, Oliver Hazard Perry hadnagy által irányított *USS Revengen* a haditengerészeti szolgálatát, majd az 1812-es angol–amerikai háborúban megsebesült.²² Egy rövid földközi-tengeri kiküldetést követően a nyugat-afrikai és karib-tengeri térségben teljesített szolgálatot.²³ Katonai tevékenysége mellett egyéb vállalkozásokat is vezetett: a *Cyane* másodkapitányaként részt vett például a később Libéria fővárosává váló Monrovia megalapításában 1822-ben.²⁴

Sikerei elismeréseként 1840-ban sorhajókapitánnyá léptették elő és New Yorkba helyezték át.²⁵ Itt a tengerészeti tisztképzés alapjait teremtette meg, szerepe volt a Tengerészeti Aka-

¹⁷ Magyarics 62. A sziámi kapcsolatról említést tesz: *American-Japanese Documents. Message to Congress from the President of the United States*. Hutchinson & Co. Ltd., New York, 1941.

¹⁸ Terry Burcin: *Commodore Perry's 1853 Japanese Expedition. How Whaling Influenced the Event that Revolutionized Japan*. 2005. 19–20.

¹⁹ Sellers – May – McMillen 154.

²⁰ Burcin 28–29.

²¹ Naval History & Heritage Command: *Biographies in Naval History. Commander Matthew Calbraith Perry*. http://www.history.navy.mil/bios/perry_mc.htm, 2013.11.30.

²² John H. Schroeder: *Matthew Calbraith Perry. Antebellum Sailor and Diplomat*. Naval Institute Press, Annapolis, 2001. 11–14.

²³ Uo. 25.

²⁴ Uo.

²⁵ William Elliot Griffiths: *Matthew Calbraith Perry. A typical American naval officer*. Cupples and Hurd, Boston, 1887. 154–155.

